

BISERIC'A si SCOL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana: Duminec'a.

Pretiuu abonamentulu:	Pretiuu insertiunilor:	Corespondintiele sè se adreseze Redactiunei dela „BISERIC'A si SCOL'A“ in Aradu, la institutul pedagogicu-teologicu, éra banii la secretariatulu consistoriului romanu ortodoxu din Aradu.
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte 4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	
„ „ „ „ 1/2 anu . . . 2 „ 50 „		
Pentru Romani'a si strainetate pe anu . 7 „ — „		
„ „ „ „ 1/2 „ . 3 „ 50 „		

Scole comunale ori confesiunale?

Ceea ce caracteriséza mai multu pe omu, e vointi'a libera. Candu se nasce omulu, facultatea acést'a e numai unu embrionu si desvoltandu-se corpulu totu mai tare, se desvolta si embrionulu si arunca ramuri, pre care se cumuléza mai târdíu productele intregi activitáti.

Gradinariulu nu se multiumesce numai cu sediirea mladitiilor, de orace scie, cà surcelulu celu mai nobilu póte degenerá, pote produce frupte neacceptate sub influinti'a fenomenelor esterne nefavoritóre; astufeliu s'a ingrigitu si gradinariulu universului, fienti'a fientiilor, ca productulu maniloru sale atotupoterice se nu degenereze; in vointi'a libera a omului a mai insuflatu unu simtiementu sublimu, adeca simpathia pentru totu ce e bunu, nobilu si frumosu si antipathia pentru contrariulu, fora ca se restringa prin acést'a câtu-si de pucinu dreptulu de activitate alu vointiei libere.

Valurile cu care se lupta barc'a vietiei omenesci, i-au descoperitu omului nepotinti'a sa si l'au constrinsu se dée man'a cu semenulu seu, si se ajute imprumutatu si astfeliu se ajunga la Vimanu; pre incetulu a preceptu fiacarele, cà influinti'a necadiurilor se micsioréza, daca lucréza in contra loru poteri unite. De aici s'a ivitu in omu apoi nisuinti'a de a traí in raportu strinsu cu alti omeni, séu altmintrea vorbindu . . . ideea de societate, care si-are inceputulu in familia si culminéza in statu.

Esperinti'a propria a facutu pe omu, se deosebésca ce e bunu de ce e reu, nobilulu de meschinu si frumosulu de uritu, si se nisuiésca numai spre cele de antáiu, ér pe ceste se le incungiure. Simpathi'a si antipathi'a fiindu odata desvoltate, omulu e liberu se-si indrepteze vointi'a in coce seu in colo; deosebirea e, cà celu ce manifestéza in vointi'a sa libera simpathia spre bunu, nobilu si frumosu, acél'a are se se lupte mai pucinu cu necadiurile, simtiesee totdeun'a multiumire interna, pre candu la din contra din faci'a celuialaltu ti-spune desperarea, câtu e de crancena lupt'a si nemultiumirea interna.

Pre celu de antáiu lu-favorescu impregiurările totu mai tare, pre candu cestu alaltu se sbuciuma dintr'o día intralt'a si in fine se prepadesce fora se fia simtitu ver odata insemnatarea acestei vietie.

Simpathi'a spre bunu, nobilu si frumosu se mai numesce si moralitate, ér contrariulu, nemoralitate. Ideea de societate cuprinde in sine moralitatea; asiá dara famili'a, ca societate in miniatura, sta in legatura strinsa cu moralitatea si se si nisuiésce se desvolte in toti membrii sei simpathi'a amintita in vointi'a loru libera. Tat'a de familie grigiesce de pruncii sei, ca acesti'a se nisuiésca numai spre bunu, nobilu si frumosu; societatea cea mare—statulu inca nu-si pote propune unu scopu mai strelucitu.

De aici se ivesce intrebarea, pana unde e chiamatu tata se grigiesca de desvoltarea fiiloru sei ca membrii ai familiei, si unde se incepe detorinti'a statulu facia de acesti'a ca membrii ai sei?

Studiile despre arta ni-au aretatu, cà intréga desvoltarea fiiloru jace pre umerii parintiloru si cà statulu are numai datorinti'a se-li usiureze acestor'a plenirea missiunei loru, ceea ce o pote face prin institute de educatiune séu scole. Ce sunt dara scolele? Credemu cà dâmu definitiune buna, daca dicemu, cà scolele sunt nisce institute, care usiureza tatálui desvoltarea de simpathia in vointi'a libera a familiei sale spre totu ce e bunu, nobilu si frumosu.

Parintele celu bunu tiene totu de-un'a contu de processulu psychologicu, ce se petrece in fiulu seu; prin urmare si statulu —culmea societáti —trebuie se ajute pre acest'a, fora ca se conturbe desvoltarea naturala a fiului, séu a cetatianului fiitoriu. Dar desvoltarea fiului sta in légatura nemidilocita cu organulu de comunicatiune intre elu si tatálu seu, adeca cu limb'a sa; prin urmare institutele de statu séu scolele numai atunci voru corespunde scopulu loru adeveratu, daca organulu de comunicatiune intre invetiatoriu si scolari va fi totu acél'a, de care s'a folositu fiulu facia de tatalu seu.

Dar ce ajutoriu va poté dá statulu, daca nu va purcede ca si tat'a din principiulu, se desvolte in vointi'a libera a fiului seu simpathia pentru bunu, nobilu si frumosu, cì cu totulu din altulu, spre esemplu cetatianii se devina omeni bataiosi si se estinda marginile statutului pana unde numai se pote? Principiulu acest'a contradice moralitatii; cetatianii acestui statu nu voru simtì nici odata multumire interna, ci se voru petrece, ca si celu ce nu a simtitu nici odata insemnatatea vietiei.

Se presupunemu dara, cà in statulu cutare se da tatatui de familia ajutoriu conformu cerintieloru de mai susu, adeca scolele au limb'a de invetiamentu pre ceea a scolariloru, si cà statulu le face pre aceste numai ca se ajute tatàlui desvoltarea fiului seu, dupa cum amu aretatu mai susu. In casulu acest'a vomu poté vedé cu ochii progresarea poporului, si statulu se va apropiá totu mai tare de idealulu societatiei, scolele de natur'a ast'a ne invoimu si noi a le numi scole comunale.

Dar se presupunemu acum, cà scólele comunale au ce e dreptu limb'a de invetiamentu pre ceea a scolariloru, dar nu tienu contu de intentiunile tatàlui adeca de a desvoltá in vointi'a libera a fiului simpathi'a pentru bunu, nobilu si frumosu. In casulu acest'a se nimicesce si aceea ce a cultivatu tatalu; scolarii respectivi in locu se posieda simpathia, manifestéza antipathia catra cele ce au auditu dela parintii loru, cà sunt simpatice. Statulu dara nu a usiaratu, èi din contra a impiedecatn pre parinti intru realisarea missiunei loru, prin urmare scolele de natur'a acésta sunt chimere.

Séu se presupunemu in fine, cà si statulu profeséza acelesi principie ca si capii de familia, adeca si elu tientesce se desvolte in cetatianii sei simpathia pentru bunu, nobilu si frumosu; dar sunt alte motive private, care lu-indemna se introduca in scole alta limba de invetiamentu si nu a scolariloru. Periclulu e totu atátu de mare, ca si in casulu precedente, pentru cà intrandu prunculu in scola se nasce o revolutiune infioratoria in processulu psychologieu alu desvoltàrei sale si urmarile ei séu se manifesteza in nepotintia totala — omulu pierde facultatile sale caracteristice —, séu apoi tota viéti'a sa lu-vedí retacindu in coce si in colo, fora ca se produca vreodata fapte, care ar' meritá atributele bunu, nobilu, frumosu. Asià dara si scólele de natur'a acésta sunt de condannatu.

Ce e dara de facutu in casurile ceste din urma si cumu se potemu usiurá parintiloru de familia desvoltarea fiiloru sei?

Famili'a trebuie se-si caute refugiu la alta societate, care propaga in vointi'a libera a cetatianiloru sei simpathia spre bunu, nobilu si frumosu. Dupa cumu se scie societatea aceca si-are de basa religieuna, carea intre tote impregiurarile a sciutu si scie tiené susu si tare flamur'a moralitatii. Membrii acestei societati séu confessiunea trebuie se se ingri-gésca de infientiarea instituteloru, prin care se usiu-

réza missiunea parintiloru de familia. Institutele de natur'a ast'a se numescu scole confessiunale.

Considerandu acumu relatiunile, intre care se afla natiunea nostra in statulu acest'a poliglotu, si considerandu, cà statulu e gata se ni faca si noua scole, dar' dupa form'a cea din urma; din punctu de vedere pedagogieu urméza necesitatea absoluta, cà scólele nostre trebuie se fia confessiunale, pentru-cà numai astu-feliu se poté desvoltá intrunu modu naturalu procesulu psychologieu, si numai astu-feliu se póto desvoltá in vointi'a libera a natiunei simpathia spre totu ce e bunu, nobilu si frumosu.

Teodoru Ceontea.

Religiunea si influinti'a ei asupra omenimei.

(Continuare.)

Daca asupra religiositatii cuiva ne potemu pronuciá dreptu, numai dupa ce-i supunemu faptele unei critice severe dar nepreocupate, si daca in faptele omului jóca o rola insemnata semtiamentele, din cari purcedu, si daca actulu internu, carele lu-numimu religiune, nu este productu nici alu mintii, nici alu vointiei; atunci s'ar paré, cà acestu actu internu, care produce faptele, din cari potemu conchide la esistinti'a lui si la gradulu lui de taria, se fie productu alu semtiamentelor, ce se nascu in omu in urm'a influintiei, ce o eserecáza asupra lui parte natur'a lui cea marginita, parte legatur'a in care traiesce elu cu lumea.

Din asertiunea lui Cicerone: „timor fecit deos“ (fric'a a produsu credinti'a in diei) si din alte asertiuni cum: „daca voiesci se cunosci pre Dumnedieu, dute si calatoresce pre mare“ etc., cum si din rolulu celu mare, ce-lu au semtiamentele in religiune s'ar paré, cà in adeveru religiunea este productu alu semtiamentelor. In timpulu mai nou s'a si formulatu o teoria, carea sustiene, cà religiunea nu este altceva, decâtu „semtiementulu de dependintia absoluta.“ Acésta teoria se argumentéza de representantele ei cam in urmatoriulu modu: Omulu traiesce in totu decursulu vietii sale in legatura reciproca cu lumea. Elu este pre de o parte influintiatu, si ca atare dependinte de lume, ér pre de alt'a si elu influintiéza prin activitatea sa asupra lumei, si ca atare este liberu. In fiecare individu, in care este desvoltata consciéti'a de sine, deosebimu deci doue elemente, si anume influinti'a lumii, careia este espusu omulu in fiecare momentu, respective dependintia lui, si influinti'a, ce o eserecáza elu prin activitatea sa propria asupra impregiurimei sale, resp. libertatea lui. Ambe aceste elemente producu in noi semtiamente. Aceste doue semtiamente sunt in lupta continua unulu cu altulu. Purcediendu ele inse din doue sorginte de aceeași natura, nu se potu invinge unulu pre altulu, pentrucà indata ce provinu din subiecte marginite si prin urmare coordinate, séu membre ale unuia si aceluiași intregu, cu câtu influintiéza mai multu unulu asupra celuilaltu, cu atátu se produce

in acestu din urma reactiune, va se dicea in mesur'a aceea, in carea influintiéza cineva asupra nóstra, in mesur'a aceea tientimu a influintiá si noi asupra lui. Nu vom aflá dara in omu, pana candu este elu in stadiulu acest'a, nici sentiamentu de dependintia absoluta, nici sentiamentu de libertate absoluta. Daca vom privi inse tóta activitatea nóstra propria, séu libera, ne vomu convinge, cà ea este totdeuna conditionata dela cele ce s'au petrecutu in sufletulu nostru mai nainte, respective dela influinti'a, ce o a eserciatu asupra nóstra impregiurimea, in carea ne aflámu. Acésta influentia produce in noi conscienti'a, cà tota activitatea nóstra, si prin urmare intréga esistinti'a nóstra este dependinte dela unu subiectu afara de noi. Acestu subiectu nu póte fi nici o alta faptura, pentrucá daca noi suntemu dependinti de alte fapturi, atunci si alte fapturi sunt dependinte de noi, dar nici lumea intréga, pentrucá daca ea influintiéza asupra nóstra, si noi potemu influintiá asupra ei; ci numai acel'a, carele a datu esistinti'a lumii, adeca Ddieu. Dupa acésta teoriá ar fi dara religiunea „sentiamentulu de dependintia absoluta.“

Acestu sentiamentu de dependintia absoluta este chiamatu a intregí natur'a omenéscá séu a aretá reportulu intre cele doue sentiamente relative, ce se produce in noi in urm'a contactului nostru cu lumea. Elu este mediloculu prin care se produce in internulu nostru linisce prin aceea, cà se delaturéza contrastulu intre marginire si nemarginire, intre dependintia si libertate. Cu câtu se ridica acestu sentiamentu de dependintia absoluta la unu gradu de taría mai insemnatu, cu atátu prinde redacini mai puternice in noi religiunea, pentrucá dupa acésta teoriá religiunea este identica cu sentiamentulu de dependintia absoluta, formatu pre bas'a sentiamentului de dependintia relativa, ce se produce in noi in urm'a contactului nostru cu lumea si a influentiei ce o esercéza acést'a asupra nostra.

Este dreptu, cà in religiune jóca o mare rola sentiamentele. Sentiamentele de dragoste, stima, caintia si sperantia etc. le aflámu in fiecare omu religiosu. Tóte aceste sentiamente inse le potemu aflá in omu, si mai nainte de a se fi formatu in elu religiunea. Ele devinu inse religióse prin aceea, cà le aducemu in legatura cu Dumnedieu. Din impregiurarea cà religiunea produce sentiamente, si cà in primul stadiu de desvoltare consta mai multu din sentiamente, nu potemu conchide inse nici decátu, cà religiunea este unu productu alu sentiamentelor, pentru cà nu numai religiunea, totu aceea ce se petrece in internulu nostru produce sentiamente. In omu esista d. e. sentiamentulu de dreptate, inse dela esistinti'a acestui sentiamentu, cine va conchide, cà sentiamentulu este organulu, carele produce in omu dreptatea!

Daca susta asertiunea, cà sentiamentele nóstre devinu religiose numai prin aceea, cà le aducemu in reportu cu Ddieu, ér in redicarea nóstra la ideea de Ddieu, si in legatur'a, in carea intra omulu cu densulu conlucra si celelalte forme, in cari se manifestéza iéti'a nostra spirituala, atunci urméza de sine, cà

religiunea nu póte fi numai unu productu alu sentiamentelor, pentru cà in formarea religiunei are fiecare din poterile nóstre spirituali rol'a sa.

Candu voimu se ne pronunciamu asupra religiositatii caiva, nu punemu pondu nici pre scienti'a, nici pre sentiamentele lui, ci pre aplecarea lui morala, care trebuie se existe in adeveru acolo, unde esista religiune. Daca vointi'a, respective aplecarea morala, din care voimu se conchidemu la religiositatea caiva este conditionata dela cunoscinti'a si sentiamentele nóstre, atunci urméza de sine cà religiunea invólva in sine si cunoscinti'a si vointi'a si sentiamentele, dar in nici un'a singura din aceste poteri nu-si póte avé originea sa. Daca tóte aceste trei poteri si-au rol'a loru in religiune, atunci trebuie se vedemu, ce loeu ocupa fiecare din ele in form'a primitiva a religiunei. La acést'a inse ne póte dá unu respunsu corectu numai o scrutare psihologica.

(Va urmá.)

Predica.

La duminéca Floriiloru.

Binecventatu este imperatulu celu ce vine intru numele Domnului! Luca XIX. 38.

Erá anulu alu treilea alu propagandei sale divine, si ultimulu din viéti'a sa pamenténa, candu mantuitoriulu Cristosu calatorea din Efrem prin Iericon la serbatoarea Pascelor in Ierusalimu. Retrasu pe muntele Cuarantania in postu si in rugatiuni, patrudieci de dile si patrudieci de nopti se pregatí elu la acést'a calatoria gloriósa si epocala in istori'a crestinismului! Antáiu cercéteza elu pre amiculú seu Lazaru in Vitania, pre care mai nainte cu câteva dile lu-sculase din morti, si ospetandu-se pucinu cu densulu, continua mersulu catra Betfage, unu satu asediatu intre Ierusalimu si Vitania, cale de o diumetate de ora dela Ierusalimu, togmai la pólele muntelui masliniloru. Poporulu entusiasmatu de minunea ce operase Cristosu, inviandu pre Lazaru, alergá in glóte numeróse din tóte partile, spre intimpinarea lui si ca se véda pre Lazaru. Multimea se concentrá la Betfage sub pol'a muntelui, unii taiandu si purtandu ramuri de olivu, altii asternendu vestmintele loru in cale. In chipulu acest'a mantuitoriulu Cristosu calare pe manzulu asinei, petrecutu de poporu si suit'a discipuliloru sei, intra ca unu imperatu invingatoriu in Ierusalimu, salutatu cu aclamatiunile entusiastice: „Binecventatu este imperatulu celu ce vine intru numele Domnului! Osana! fiiulu lui David!“

Intrarea solena a lui Cristosu in cetatea Ierusalimului fiindu ideea serbatoarei floriiloru, ce ni-a sositu odata cu florile de primavéra, ea va fi sugetulu vorbirei mele. — Ascultati!

In dilele de gloria si de marire a Romaniloru, erá obicei in Roma, decâteori cutare beliduce reintorná victoriosu de pe campulu de lupta, a-lu primí cu triumfu la intrarea in cetate. Roma tóta serbatoarea

aceste momente de bucuria; senatul imbracă vestmintu de serbatóre, si eroii romani, mandri de victoriile lor, intre cântari de invingere si mii de aplase ale poporului, încoronati cu coron'a de invingere, treceau cu superbia pintre colonele drapelor si a vulturilor romani cu tresur'a de triumfu in Capitoliu, ca se multiamésca Dieiloru; Pompeiu celu mare cu trasur'a de elefanti, imperatulu Marcu Antoniu cu trasur'a de lei, Aurelianu in trasura de cerbi! Astfeliu primea Rom'a pre eroii sei! Astfeliu de primire grandiósa face lui Cristosu si cetatea Ierusalimului!

Ce taina!

Iisuse Cristose! tu ai disu mai nainte, si cu dreptate, că nu ai unde se-ti pleci nici capulu! Dar ce sunt ovatiunile pe care ti-le pregatescu judeii astadi la intrarea ta in Ierusalimu? Nu sunt ele ovatiunile, cu care ei obiceiuiu a intimpiná numai pe imperatii si eliberatorii lor? Sunt ele semnele de dispretiu, ori espresiunea amórei si a devotamentului pentru tine? Cu adeveratu Iisuse alu meu, ovatiunile judeiloru nu sunt nici espresiunea amórei nici a devotamentului, pentrucă cei ce te incununa astadi cu coron'a de invingere, mane te vor incununa cu coron'a de spini, cei ce te intimpina cu ramuri de olivu, mane te vor loví cu trestia peste obrazu, cei ce-ti striga astadi „osana!“ mane vor dice „restignescelu!“ „restignescelu“, — fora indoiala in sa, ele sunt dovada eclatanta despre triumfulu dumnedieesciloru tale doctrine, mai multu, sunt marturia publica despre divinitatea ta!

Da! Crestiniloru! Cristosu mai nainte evitase d'a pasí in publicu cu ore care pompa si stralucire, si a se arată pe facia de Messi'a celu predisu de profeti, pentrucă s'ar fí periclitatu scopulu misiunei lui pe pamentu. Acuma in sa elu se arata in tóta maiestatea si stralucirea sa imperatésca, si in acésta calitate se recunósce de totu poporulu judaicu care venise in Ierusalimu la serbatorea Pasceloru. Planurile sinedrionului nu-lu poteau alterá in propusulu seu, intrigele fariseiloru nu-lu spaimantau, candu ei lu-provocara se oprésca ovatiunile publicului, cu deosebire ale discipuliloru sei, elu respunde maiestosu: „De vor taceea acestia, pietrile vor strigá.“ Or'a lui se plinise, si odata trebuia se arete espresu judeiloru, că elu este cu adeveratu Messi'a, imperatulu imperatiloru, imperatulu celu ce vine intru numele Domnului! Asia a decisu parintele celu cerescu in sfatulu dumnedieirei sale din eternitate: Bucura-te fórté fiica Sionului, salta fiic'a Ierusalimului! éca imperatulu teu vine blandu, siediendu pre mansulu asinei. (Zach. IX. 9.)

Insa imperatulu Cristosu si in mersulu triumfalu se deosebesce de alti imperati, prin maiestatea sa devina. Elu nu intra in Ierusalimu, in trasura de elefanti ca Pompeiu, cu trasura de lei ca Marcu Antoniu ori cu trasura de cerbi ca Aurelianu, ci calare pe unu asinu, in umilintia si blandetia. Eroii Romei betrane, candu intrau cu triumfu in cetate totdeuna aveau langa sine câte unu libertinu (servitoriu) care ii faceau atenti: „Domnule! ada-ti aminte că

esti omu!“ — nu cumva ei incrediendu-se de asia onoruri extraordinarie, de atáta pompa si gloria, se uite sortea lor de muritori. — Si candu divinulu nostru mantuitoriu face intrarea solena in Ierusalimu, calare pe celu mai dejositoriu din animale, calare pe unu asinu, óre nu vi-ar placé ca cutarele dintre discipulii lui se-i dica: „Invetiatoriule! adà-ti aminte că esti Ddieu!“ O Crestiniloru! elu merge in Ierusalimu nu pentruca se vîneze glori'a desiarta a ómeniloru, ci merge la morte de buna-voia pentruca se salveze pre ómeni. Elu este umilu si blandu, privindu cu intristare si compatimire la starea decadiuta a omenimei, si la nepriceperea poporului judaicu: „Ierusalime! Ierusalime! decâteori am voit se adunu pre fii tei . . . dara nu ati voit.“

Venirea mantuitorului in Ierusalimu siediendu pre mansulu asinei este faptulu prin care s'a plinitu profeti'a lui Zachari'a de oparte, ér de alta parte este semnulu profeticu despre supunerea ginteloru pagane sub jugulu celu usioru alu Evangeliei. Asin'a preinchipuieste natiunea judaica, carea nu a primitu sarcin'a usióra alui Cristosu, desi elu trimise pe invetiaceii sei la judei si pagani deopotriva, ca pre ambele ginte se le unésca intr'o credintia, in o biserica sub unu capu, pre judei se-ii elibere de sub jugulu legei, pre pagani de sub aservirea peccatului „se-si curatíesca lui-si poporu alesu rivnitoriu de fapte bune.“ (Tit. II. 14). — Si noi, poporulu alesu, noi cari ne numimu cu preferintia crestini, se nu ne purtamu jugulu usioru a lui Cristosu? se nu ne cucerimu lui? se nu facemu pre Cristosu imperatu in inimele nóstre? O sciu bine, vor fí unii intre voi crestiniloru, condusi de vanitatea si laudele ómeniloru, cari nu sciu apretiui dupa valórea sa adeverat'a gloria pentru noi, carea consta in a ne supune si urmá lui Cristosu. Dar invetiati celu pucinu, din evenemintulu de astadi, a cunósce nestabilitatea omeniloru, si nu ve lasati amagiti de aplaudele lor. Daca ómenii nu te lauda, candu tráiesci dupa cuviintia, dice unu santu parinte, atunci ei sunt cei de vina; daca in sa te lauda, atunci tu esti in pericolu, căci desi putemu fí fora laud'a omeniloru, este in sa cu greu a nu ne delectá in ea candu ni se oferese spontaneu.

Crestiniloru! precum audirati, judeii au intimpinatu pe mantuitorulu Cristosu la intrarea in Ierusalimu cu stalpári de maslinu, simbolulu victoriei, si cu aclamatiuni de „osana!“ acoperindu-i in sa si calea cu vestmintele lor, atáta erá de mare entusiasmulu si bucuri'a in israilu. Eu ve invitú se mergemu, ca se-lu intimpinamu si noi astadi, candu vine elu nu in cetatea Ierusalimului ci in cas'a sufletului nostru, se-lu primimu cu demnitate si cu amóre, candu ni se impartasiesce in sant'a eucaristia! Se-lu intimpinamu cu stalpári de fapte bune, si aruncandu vestmintele peccatororu ce ne au coplesitu atátu de multu, se ne debrecamu de omulu vechiu, de cugetele si faptele celea rele. O! vai! Éca se apropia óra infricosiata, se apropia catastrofa cea mai durerosá; fiulu lui Ddieu prinsu in gradin'a Ghetsimanii se escorta ca unu facatoriu

de rele, si se dà in manile carturariloru si fariseiloru ca se-lu omora! Cum vei potea comtemplá acést'a scena infricosiatá crestine? Este dreptu ca Ddieu se fia pironitu pe cruce pentru pecatele tale si tu inca se jaci si se te desfatezi in pecate? Elu cu cunun'a de spini pe capu, si tu cu mintea plina de cugete rele? Manile si pitiórele lui pironite, ér manele tale pangarite cu foradelegi, pitiorele umblandu pe cà nedrepte? Grabiti! grabiti! si ve pocaiti, pana candu este timpu, ca se nu dàmú ansa mantuatoriului nostru d'a lamentá pentru noi: „Ierusalime! Ierusalime! decâteori am voitú se adunu prefiii tei... dara nu ati voitú.“ Aminu!

Vincentiu Mangra.

Invetiatur'a religiunei.

(Dupre planulu de invetiamentu.)

Scopulu ce-lu urmarimu la propunerea religiunei, este se stirmimu in inim'a scolariului iubirea si adorarea lui Dumnedieu; se desceptàmú consciinti'a despre destinatiunea omului si despre demnitatea ce o are purtandu tipulu si asemenareal lui Dumnedieu, si se plantàmú in inim'a pruncului iubirea de aprópelui.

Acestu scopu intretitu, ilu ajungemu prin aretarea insusirilor lui Dumnedieu, precum e dreptatea si bunetea lui cea nemarginita scl. prin a desfasurá virtutile cari decoréza demnitatea omului, si detorintiele ce le avemu catra deaprópele.

Splicarea sacraminteloru, a ritului bisericescu, cantarea frumósa si rugatiunea cu pietate deschidu inim'a scolariului si intemeiéza intr'ens'a unu cultu ddiescu internu, prin ce se castiga unu factoru putinte la educatiune.

Staruintiele nóstre se le indreptàmú mai vertosu la intemeierea acestui cultu internu, la adevérat'a religiositate interna, si se culegemu observatiunile daca si in càtu se manifestá acelu interioru. — Numai cu recitarea séu cu dedarea la cerimoniele bisericesci, nu este ajunsu scopulu, càci si celu necredinciosu póte se se dedee si se scie multe de ale religiunei. Ci trebue ca invetiatur'a se prinde radecini in Iontrulu omului, si se nu remana numai o dedare, o poleitura esterna.

Urméza de aci cumca propunatoriulu acestui studiu se se feréscá de a pasí aspru cu scolarii, pentru cà atunci: — scolariulu invétia numai de téma, dar nu de iubire, si asia nu intra invetiatur'a in inim'a lui — pentru cà prin asprime, chiar si in casulu daca n'am produce resensu in scolariu, totu nu am castigatu de càtu dedarea esterna; — pentrucà prin asprime ilu silesece pe scolariulu se fatiaréscá religiositatea, se dà ansa la tristulu fariseismu, si atunci invetiatoriului i se ie ori ce ocaziune de a mai poté se culéga observatiuni despre aceea, cà óre invetiatur'a petrúns'au si prefacutu-s'au in cultu internu? (Mai pre largu vedi celea ce se dicu despre iutuitiunea interna la studiulu limbei, cà acelea ilu privescu si pre catichetu, dupa demandatiunea santului apost. Paulu I. Corint. c. 11. v. 28., care a radica tu la valóre iutuitiunea interna candu a disu: „Fie-care se se cerceteze pre sine insusi.“)

De aseminea se va ferí propunatoriulu ca in singuraticile teme se nu intre prea in detaiu séu se predee prea largu, càci nu s'a datu scólei elementarie si nici nu este missiunea ei se completeze cultur'a religiósá, ci numai se-lu pregátéscá pe tineretu pentru sant'a biserica, adeca se-lu dee bisericei la timpulu seu ca membru viu, capace pentru viét'i'a bisericesca.

Prelegerile au se se incépa si se se finéscá pururia cu cantare si cu rogatiune, ce se se pronuucie cu pietate. In-

vetiatoriulu va premerge cu essemplu in pronunciarea piósa. A nume:

Deminéti'a la inceputulu prelegerii se canta „Imperate cerescu.“ (Cantarea se fie repeđe si bine accentuata din privinti'a prosodiei, càci indatinat'a intindere a vocaleloru din cantare desgusta si e greutate mare pentru plumanile tinerului scolariu.) Dupa cantare se pronuncia cu vóce chiara — fora a cantá: — Sante Ddieule, Prea santa Treime, Tatalu nostru.

Dupa finirea prelegerii, nainte de médidi: Tatalu nostru si Nascatórea.

Dupa médiadi la incaputulu prelegerii cantarea: Bine esti cuventatu Cristóse. — Dupa prelegere: Tatalu nostru si Credeulu.

Éra rugarea se intempla astu-feliu, cà invetiatoriulu pronuncia o constructiune, éra scolarii dupa densulu repetiescu aceea-si constructiune. Daca unulu séu mai multi scolari sciu rugatiunile bine, si le pronuncia cum se cade, invetiatoriulu póte incredintiá unuia dintre densii (inca si mai bine daca se incredintiéza intr'o di unuia si intr'alt'a altui scolariu) ca se dica rugatiunile innaintea conscolariiloru sei, avendu apoi scolarii a repetí, cum se amintí, o constructiune dupa alt'a. Se póte si astu-feliu, cà une ori invetiatoriulu éra de alte ori cutarele dintre scolari se pronuncie rugatiunile innaintea celor'a cari au se repetiesca.

Daca toti scolarii sciu bine rugatiunile tóte câte sunt prescise, atunci nu mai e de lipsa ca invetiatoriulu séu altu scolariu se le pronuncie innaintea celor'a lalti si ei se le repetiesca, ci atunci vor pronunciá rugatiunile toti de odata si dimpreuna canta toti amintitele cantari: „Imperate cerescu,“ — si: „Bine esti cuventatu Cristóse.“

Inse la tóta intemplantarea, adeca ori cum se se pronuncie rugatiunile, invetiatoriulu are se fie presinte, se stee in picóre la mésa séu in altu locu potrivit in vederea tuturor scolariiloru, caror'a se li fie de essemplu prin seriositatea si pietatea sa.

La propunerea materialulu din studiulu religiunei, punctulu de manecare este bibli'a, éra catechismulu are se vina numai mai tardíu, in despartiemintele superióre. Scolarii asculta cu placere istoriórele din biblia, si le vor intielege mai usioru de càtu formulárele de doctrine din catechismu. Istoriórele biblice invetiatoriulu le va spune scolariiloru nu din carte, ci cu propriiele sale cuvinte. Inceputulu adeca ilu face cu form'a acroamatica, si dupa ce scolariulu si-au castigatu nescari cunoscintie càtu de càtu, invetiatoriulu trece la form'a dialogica ce are s'o sustiena pana in fine. Scolarii érasu vor respunde invetiatoriulu cu propriiele lorú cuvinte, precum au intielesu (nu cu cuvintele din carte càci in primele despartieminte scolarii n'au manuale pentru religiune, ba nici nu sciu inca cetí bine).

Revist'a bisericesca-scolastica.

I. *Biseric'a papala.* Biseric'a papala si clerulu ei se afla in ajunulu unei serbatori mare; in ajunulu jubileului de 50 ani al episcopatulu Papei Piu alu IX. In 11 Maiu a. c. Papa are etatea de 85 de ani; in 11 Aprile a. c. anulu 58 alu preotiei, in 3. Iuniu a. c. 50 alu episcopatulu seu, si in 16 Iuniu anulu 31 alu suirei sale pe tronulu papalu. — Deja, in anulu trecutú au inceputú miscamintele in biseric'a apuséna pentru acésta serbatore. Pregatirile sunt grandiose. Tota lumea catholica grabesce in a depune omagieile sale de inalta consideratiune si supunere fiéscá la polele tronulu papalu alu pontificalulu Piu alu IX.

Unele deputatiuni deja au si facutu reverintiele lorú in Vaticanu, precum deputatiunea din Franci'a. Spaniolii, desí in anulu trecutú a facutu peregrinagiulu la Roma, in anulu acest'a voiescu alu repetí din nou. Din Brasilia inca se gatesce de drumu o deputatiune numerosá. Archiepiscopulu Mac-Closkey din New-York a avisatu Papei, cà pe la 8—10 Maiu a. c. se va presentá in Roma in capulu a mai

multe mii de peregrini. Catholicii din Helvetia de asemenea sunt hotariti a calatori cu glotele la Roma. Ei au formatu in sinul lor doue comitete, unul a se ingriji de spesele de caloratoria, altul a face colecta pentru daruri pontificelui. Italianii au gatitu Papei din ocaziunea jubileului unu a l b u m de mare pretiu.

Nici catholicii din Austro-Ungaria nu vor lipsi dela acést'a serbatoare. Intre Episcopii hotariti a luá parte la jubileu, in loculu primu se amintesece principele Schwarzenberg, archiepiscopulu din Praga, baronulu Romascan, archiepp. de ritulu arménu din Lemberg si altii, la cari se mai socótescu si clericali din Ungaria, Archiepiscopulu primat Simor din Strigoni cu alti archiepiscopi si vr'o 50—60 preoti. In Ungari'a s'a formatu si unu comitetu din femeiele aristocratiei magiare, care deja pana acuma a adunatu sume enorme de bani, pentru a cumperá pontificelui ca donu o c a t a r a m a, gatita cu multa arta si ornata cu totu felulu de pietri scumpe, cu carea pontificele se-si lege vestmintulu seu domesticu, numitu pluvialé. Cu unu conventu biserice'a catholica se astépta la o serbatoare epocala in istori'a hierarchiei sale.

II) Statistic'a scoleloru in Serbi'a. Starea scoleloru in Serbi'a dupa datele statistice, pecare le publicámu au atrasu atentiunea diaristiloru in modu suprindétoriu. O tíera cumu e Serbi'a cu o populatiune de 1 mil. suflete si intrunu timpu scurtu se faca progrese asia mare, intru adevéru este lucru de admiratu!

Scoli incepátore séu primare, câte cu 3 si 4 clase in Serbia sunt 510. Cele câte cu trei clase sunt mai cu sama prin sate. Scoli primare de baieti sunt 460, ér de fete 50. Tóte aceste scoli au 550 institutori si 100 institutrice, si se frecuentéza de 21,000 scolari parte barbatésca si 3000 parte femeieésca.

Scoli secundare sunt:

1) Cinci gimnasie cu câte 4 clase, dintre care doue sunt in Belgradu, si 3 prin alte locuri. In tóte aceste gimnasii sunt 66 professori si 700 elevi.

2) Doue gimnasii cu câte 7 clase, frecuentate dela 8—900 elevi.

3) O scola pedagogica. Acésta scola, infiintata in anulu 1871 are dela 60—70 elevi, cari primescu, casa, mésa imbracaminte, si tóte celea necesare din fondulu scóleloru. Dupa terminarea cursulu care e de trei ani, ei sunt obligati a servi celu pucinu 6 ani ca institutori. In acésta scola se primescu numai elevii ce au etatea dela 15—20 ani, si cari au terminatu 4 clase gimnasiale. Corpulu didacticu se compune din 10 professori si unu directoru. Obiectele ce se propunu sunt: Religiunea, limb'a serba cu literatur'a ei, limb'a slavona si cantarile bisericesci; limb'a germana, istori'a si geografi'a naturala, fisic'a, si chemi'a, economi'a rurala; pedagogi'a, psihologi'a, higien'a, jurisprudenti'a, desemnulu si caligrafi'a.

4) O scola superiora de fete cu 4 clase, pentru a formá institutrice.

5) Unusprediece gimnasii reale din care unulu in Belgradu cu 5 clase superioare.

6) Unu seminaru infiintatu in anulu 1836; cursulu acestui seminaru este de 4 clase, in sa in elu se primescu numai elevi cari au terminatu 4 clase gimnasiale. Corpulu didacticu si administrativu se compune din 10 profesori si unu rectoru cu ajutorele necesare. Elevii sunt 300.

7) O scola de silvicultura si agronomia, infiintata in anulu 1872, care depinde dela ministerulu de finantie.

8) O scola de artilaria, pe cursu de 4 ani, care face totu felulu de arme pentru oficirii serbi. Cei mai buni din acesti elevi se trimitu prin alte tieri spre a se perfectóná in art'a militara.

9) O academia cu trei sectiuni, filosofica, tehnica si juridica. Cea antaia e pe cursu de 3 ani, éra a dou'a si a treia pe 4. Professori sunt 22, ér studinti 200. Bugetulu academiei e de 100,000 franci.

Diverse.

+ Preasantitulu Episcopu alu Caransebesiului Ioan u P o p a s u, alalta eri, vineri, a sositu la Aradu, si totu in acea di a plecatu cu trenulu dela 4 óre d. m. la Sibiuu, spre a luá parte la siedinti'a consistoriului metropolitanu, ce se va tienea mane, Luni in $14\frac{1}{26}$ l. c. in Sibiuu.

= Preasantitulu Episcopu alu Aradului Ioan u M e t i a n u, astadi a plecatu cu trenulu la Sibiuu, de asemenea pentru a participá la siedinti'a consistoriului metropolitanu.

☐ **Ortodoxia in Rusia.** In curendu sinodulu din St. Petersburgu a publicatu unu raportu, in care se spune, cá sunt in Rusia 59 milioane ortodoxi si 24 mil. suflete de alte confesiuni. Biserici ortodoxe sunt 50,000 éra fete bisericesci cu totulu 107,724. Manastiri sunt 493, cu 5,689 calugari si 3,587 calugaritie. In anulu trecut au trecut la legea ortodoxa cu totulu 259, 568 crestini de alte confesiuni, mahometani ori jidani.

× **O secta noua.** In Moscova s'a formatu o noua secta, care crede cá traimu in vremea lui Antichristu. Sectarii nu respecta obiceiurile religioase, nu umbla la biserica, nu cinstescu icoanele sfintiloru, nu dau mila saraciloru, nu se impartasescu de santa comunicatura, si indeobste nu voru a respectá ceremoniile bisericesci. Celu mai santu lucru le este apa, pe care o iau din Moscova in noaptea inainte de apa-boteaza. Unu deosebitu rolu au la densii asia numitele „servitórele ale lui Dumnedieu“, care nu sunt de cátu fetele de tieranu pe care le iau dreptu prorocitie. Doua asemenea prorocitie Alaria si Natalia, ficele unui tieranu cu numele Kolotuskin, locuiescu in satulu Djucomo, unde o multime de sectari se ducu de se inchina si sunt mangáiati prin cuvinte: „Iti iertu pacatele tale.“ Sectarii tienu si adunari religioase, in care se asiédia cu deosebite ceremonii impregiurulu unei mese, se citescu cártile sante si in sfersitu prorocitiile incheie ceremoni'a cu cantece. — Mortii sectariloru se ingrópa fara de preotu.

= La numerulu de facia alu foiei alaturamu separatu unu tractatu despre gradinaritu.

Redactoru respundietoriu: **Vincentiu Mangra.**

49.
1877.

2—3.

Edictu.

Augustin Puticiu nascutu din Paulisiu si fostu preotu gr. or. in Paulisiu si pe urma in Siepreusiu, carele nainte de acést'a cu 8 ani si-a parasitu legiuita sa socia Sofi'a nasc. Ardeleanu din Aradu, fara se se scie unde se afla: prin acést'a e provocatu cumca de la prim'a publicare a acestui edictu in restimpu de unu anu si o di se se presenteze naintea scaunului protopresviteralu din Aradu, — cáci la din contra, caus'a divortiala radicata de catra amintit'a sa socia si in absinti'a lui se va pertractá si finí cu aducearea sentintiei, in sensulu canoneloru santei nóstre biserici.

Datu din siedinti'a scaunului protopresviteralu tienuta in Aradu la $17\frac{1}{29}$ Ianuariu 1877. **Ioanu Ratiu**, m. p. protopopulu Aradului.

3—3

Sementie din Erfurt

pentru

legume de gradina si economia

se afla in calitate buna

la

MARX & VELSZ

Aradu, strat'a bisericeii la „canele albu“

NB. La cererea cumperatoriloru tarifa li-o trimitemu francata.

Concurs.

1—3.

Pentru statuinea invetiatorésca din comun'a Ch. Apati in protopopiatulu Oradii mari, se escrie concursu, cu terminu pana in 10. Aprilie a. c. v. candu va fi si alegerea. Emolumentele sunt: bani 60 fl. $\frac{1}{4}$ de pamentu classa I. 15 cubule de bucate in grauntiu (10 de grâu 5 ordiu) accideutiile cantorale, cortelu liberu si paie de incalditulu scólei. Concurentii au a-si adresá recursurile comitetului parochialu trimitiandule de adreptulu la protopopulu Oradii mari pana la terminul prefiptu, avendu in cutare Dumineca a se aretá in St. Biserica, spre a-si dovedí desteritatea sa in cantari.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine **Simeonu Bica**, protopopulu Oradii mari ca Inspectoru.

1—3.

Pentru deplinirea postulu invetiatorescu dela scól'a confessionalu din Chechesiu, se escrie concursu. Emolumentele sunt: a) 122 fl. v. a. b) 40 meti bucate, jumătate grâu, jumătate cucurudiu; c) 12 stangini de lemne, din care are a se incaldí si scól'a; d) cortelu liberu cu gradina de legume. Recurentii se-si adreseze recursele lor, intitulate comitetului parochialu din Chechesiu, la oficiulu inspectoralu alu Secasului pona in 29 martiu st. v. a. c. in care di va fi si alegerea.

Chechesiu 25 febr. 1877. Comitétulu parochialu.

In contielegere cu **Procopiu Lelescu**, inspectoru.

2—3.

Pentru parochi'a vacanta Cosdeni in care din lips'a recurentiloru nu s'a potutu efeptuí alegerea tienuta la 31. Oct. a. t. 1876. — se escrie concursulu nou pelanga emolumentele: pamentulu parochialu de 8 cubule, stóle si biru dela 110 numere de case, cartiru liberu cu gradina.

Doritorii de a ocupá acésta parochie au a-si trimitte recursurile instruate cu tóte documintele prescise in Stat. org. protopresbiterului Pampzeului D. Elia Moga pana in 27 Martie a. c. v. — éra in 29 martiu se va tiené alegerea.

Cosdeni 26 fauru v. 1877. Comitétulu parochialu.

In contielegere cu **Elia Moga**, protopresbiterulu tractualu.

2—3.

Pentru ocuparea postulu de capelanu langa neputintiosulu preotu din comun'a Herendesci, in protop. Lugosiului, cottulu Carasiului, se escrie concursu cu terminu pana la 20 Martiu vechiu a. c.

Emolumentele sunt: 20 jugere de pamentu aratoriu si pentru fenatiu, un'a a treia parte atátu din birulu preotiescu, cátu si din stol'a usuata si platiu parochialu de unu jugeru pamentu intravilanu.

Recurentii au a-si adresá recursele timbrate si instruate in intielesulu stat. org. bis. catra on. sinodu parochialu gr. or. din Herendesci si ale tramite Dlui Georgiu Pesteanu protopresbiteru in Lugosiu.

Herendesci 26 fauru 1877. Comitétulu parochialu.

In contielegere cu D. protop. tractualu.

3—3.

Conformu ordinatiunei consistoriale ^{Nr. 300.} _{4 biser.} 1877. se escrie concursu pentru statuinea de capelanu in Micalaca, carele totu odata va avé a functioná si ca invetiatoriu in clas'a a dóua, — emolumente sunt: 1) $\frac{1}{2}$ din sessi'a parochiala, 2) $\frac{1}{2}$ din tacsele stolari, 3) 150 fl. titulu biru, 4) cuar-tiru in natura, au 100 fl. dupa cum va voi comun'a.

Doritorii de a ocupá acésta statuinea trebuie se aiba testimoniu celu putieniu de 4 classe gimnasiali, despre absolvirea cursulu clericalu, si testimoniu de cualificatiune, dupa intielesulu regulamentulu provisoru din 1876. Nr. 108. §. 10 pentru parochia de classa II., — si recursele sale

adresate catra comitetulu parochialu se le transpuna la protopresbiterulu Aradului pana in 30 de dile dela antaie publicare.

Cei necunoscuti cu poporul au a se presentá in vreo Dumineca au serbatóre in Biserica pentru a-si aratá desteritatea in cantu si tipicu.

Alegerea se va tienea in 29 Martie st. v. adeca a treia di de pasci.

Aradu in 18 februaru st. v. 1877.

Ioanu Ratiu, m. p. protopopulu Aradului.

In contielegere cu comitetulu parochialu din Micalac'a.

3—3.

Se deschide concursu pe vacant'a parochie de clas'a treia din Chertesiu ppresbiteratulu Ienopoliei (Borosineu) cu terminulu de alegere pe a 5-a domineca in postulu paresimeloru, séu pe 13 Martie a. c. st. v.

Venitulu parochialu: un'a sessiune pamentu aratoriu de a treia classa — stolele indatinatate — birulu parochialu fructulu de gogoasie (cóbe) din padurea comunala; numerulu caseloru 125.

Recurentii au se produca testimoniu despre absolvirea teologiei — de cualificatiune si atestatu de moralitate, — preotii santiti vor avea preferintia; — si pona la diu'a alegerei, se voru presentá la sant'a biserica din Chertesiu in vre-o domineca, ca se-si arate desteritatea in cantari, séu in cuventarile bisericesci.

Recursele adresate comitetului parochialu, se voru trimitte oficiulu ppresbiteralu in Ienopolea (Borosineu) posta ultima Borosjenó.

NB. — Alesulu preotu, va avé a dá jumătate din tóte veniturile parochiale veduvei preotese séu orfaniloru reposatului preotu Alessandru Gergariu pona la anulu reposarei, adeca pona in ultima Octomvrie a. c.

Chertesiu 11. Fauru 1877.

Comitetulu parochialu gr. or. din Chertesiu.

Cu contielegerea mea **Nicolau Beldea** adm. ppresbiteralu.

3—3.

Concursu pentru definitiv'a implere a postulu invetiatorescu dela scól'a nóstra ortodossa romana confessionale din Lazú, tractulu protopresbiterale alu Ienopolei, de care sunt legate urmatóriele emolumente, si anume: a) in numerariu 100 fl. v. a. b) cereali 10 cubule $\frac{1}{2}$ grâu $\frac{1}{2}$ papusoiu; c) 10 stang. de lemne; d) cortelu liberu cu gradin'a de legume.

Cei ce voru reflectá la acestu pestu, sunt poffiti, recursele sale adjustate conformu „statutulu organicu“ si intitulate comitetului parochiale din Lazú, se le adreseze Inspectoratulu scolaru cercualu confesionalu in Iosasielu p. u. Gurahoncz pana Miercuri in septeman'a luminata adeca 30 Martiu vechiu a. c. in care di va fi si alegerea.

Recurentele cu testimoniu de calificatiune mai bunu, cu atestatu de moralitate esemplaria si de practica indelungata va avé preferintia.

In fine se mai recere dela aspiranti ca in timpulu premergutoriu alegerei se se presente in careva domineca séu serbatoria la s. biserica, din Lazú, unde si-va aretá desteritatea in cantari si tipicu, si se voru face cunoscuti poporului alegatoriu.

Iosasielu la 20 Februaru vechiu 1877. — Comitétulu parochiale in contielegere cu inspectoratulu scolaru cercualu confesionalu:

Ioanu Muntenu, m. p. presbiteru parochiale ca inspect. scol. cercualu conf.

Tutororu pt. inspectori de scóle.

Conferința invetiatorilor nostri, ce în feriele trecute s'a ținut aici în Aradu, a espresu dorința ca disertatiunea despre gradinaritu a invetiatoriului Nicolau Avramu din aceea conferința, se se tipără și se se împarta tutororu invetiatorilor. Această dorința Consistoriulu au aprobat'o, și disertatiunea acum aci tiparita, pe calea Preaonoratiloru inspectori se trimite numaidecât la fie-care invetiatoriu, s'o aiba cu începutulu primaverii în folosire.

P. T. D.Ta predându invetiatoriloru această disertatiune, vei folosi privilegiulu a li dechiară cumea Consistoriulu va fi cu desclinita atentiune la essercitiile economice și la scóla de pomi, deci onoratiu invetiatori se implinésca cu punctualitate detorintiele ce le au în asta privința din planulu de invetiamentu. — Era unde pt. D.Ta vei socoti de lipsa, Te vei adresă și comisiuniloru scolari ca și ele se-si implinésca detorintiele ce pentru scóla de pomi le au din Normele de administratiune a invetiamentulu.

Aradu, 5. martiu 1877.

Ioanu Metianu, m. p.
Episcopulu Aradului.

Gradinaritulu.

(Gradinaritulu se împarte în 3 parti: A., Pomari'a; B., Legumeri'a, și C., Florari'a)

A) Pomari'a.

I. Pusetiunea se fie câtu se póte radicata și aprópe de riu ori de atare lacu, séu celu putienu se fie provediutu cu fantana buna. Se nu fie langa drumu, căci prafulu radicatu din drumu, e fórtie stricatosu pomiloru fragedi.

II. Pamentulu în gradin'a de pomi se fie, precum e în acelu prejuru; éra daca ar fi de mai multe soiuri de pamentu în acelu hotaru, atunci se se alega celu mai bunu și mai sfarmitiosu, ca se fie usioru de lucratu. Nu e adeveratu că de scóla de pomi se alegemu pamentu slabu, dicendu că daca se vor sadi în altu locu mai bunu, li va prii mai bine, căci și pomii, ca și ómenii și animalele în verst'a tinera, au lipsa de grige și nutrementu mai bunu.

III. Impartirea pomiloru e în deobscé: 1) în pomi proprii, și 2) în tufe.

IV. Speciele. În gradinile nóstre mai vertosu sunt:

1. Granelóse séu soiulu merelor (Pomaceae) precum: marulu, perulu, mespilulu, gutaiulu și scorusiulu,

2. Cu simburé tare (Amygdaleae) precum: migdalulu, pierseculu, caisinulu, prunulu, porumbelulu, ciresiulu și visinulu.

3. Nucile (Juglandae) și

4. Fragile-Murele (Moreae) precum: fragariulu, smochinulu și murele.

V. Alegerea soiulu pomiloru, trebuie se fie cu privire la soiulu pamentulu și pusetiunea loculu. — Asia d. e.

1. În pamentu moderatu umedu: pruni, porumbei.

2. " " nasiposu varosu: caisini, mandule și via.

3. " " " pietros: perseci, ciresi și nuci.

4. " " moderatu uscatu: peri.

5. " " " nasiposu: fragari și visini.

6. " " cu humu: cocazi și strugurei.

VI. Inmultirea pomiloru mai naturala e din semintia. Se sporescu și prin plantarea mladitiilor și prin presadirea celor resariti din radecini (pu). — Loculu unde se sporescu pomii se numesce:

Scóla de pomi și se împarte în scóla mica și scóla mare.

1. Scóla mica se folosesc la semenarea sementiilor și plantarea mladitiilor, pentru aceea trebuie se fie aprópe de fantana.

a). Semenatululu se întempla astfeliu:

La sementiile menunte tragemu cu sap'a mica bresde de 10 centimetri afunde și 20—30 cm. îndepartate de olalta lasându-se la alu 4-le rondu 60 cm. locu de amblatu la lucru. — În aceste bresde semenâmu sementi'a, o acoperim cu pamentu, și deasupra — de este — punemu gunoiu putredu, dar se remana bréd'a ceva góla ca se se cumósca loculu ei. —

La sementi'a mare d. e. perseci, manduli, nuci s. a. întindemu sfór'a și pe langa ea punemu cu unu parusielu, câte o sementia în îndepartare de 30—40 cm. de olalta. — Nucii mai bine e se se semene în loculu lor statatoriu. — Dupa resarire se se țină loculu curatu și sepatu. — Se póte sepá bine cu unu instrumentu facutu ca unu cuiu lungu de 30 cm. ascutitu de amendóne capetele, éra la mijlocu încarnitu ca unu unghieriu-dreptu, unu capetu se infige în o códa (ca la sépa) éra cu cel'a laltu se sépa între pomi. — Cu acestu instrumentu se sépa bine și nu se strica radecinile. —

Timpulu semenatulu *) pomiloru este candu sunt cópte respectivele frupte și cadu; — se póte împarti asiá:

Tómn'a: Marulu, perulu, prunulu, ciresiulu, pierseculu, scorusiulu, nuculu, gutaiulu, paducelulu, porumbulu, alunulu, visinulu, cornulu, s. a.

Primavér'a: Fragarii (în maiu, resaru în 8—10 díle) murele, și acatii (penari). —

Vér'a: Fragarii (candu pica rodulu) și ciresele.

b). Implantarea. Luâmu crengi din respectivulu pomu, desbinâmu mladitiile pe unde au crescutu din crénga și asia le implantâmu în pamentu, ca se fie din josu 2—3 muguri, și din susu éra 2—3. Loculu se se ude desu.

Prin implantare se potu spori: gutaiulu, strugurelulu, ví'a, agrisiulu s. a.

c). Vlastarii radeciniloru (puii) cari resaru împregiurulu unoru pomi, se scotu cu radacini și se sadescu ca de sine statatori în scóla mare. — Asia se potu spori: gutaiulu, porumbulu, man'a, prunulu, cornulu, agrisiulu s. a.

Dupa ce au crescutu pomisiorii, în anulu primu în scóla mica, se resadescu tómn'a séu primavér'a în scóla mare, scurtându-li-se atátu radecinile, câtu și trunchiulu. — Persecii, fragarii și acatii numai primavér'a se se sadésca. —

2. Scóla mare se folosesc dela transplantarea pomiloru din scóla mica, la nobilarea și crescerea pomiloru, pana la sadirea lor în loculu statatoriu. — Se împarte în 8 table, fiindcă în totu anulu avemu de a sadi cu pomi merunti o tabla, carea numai dupa 5 ani se golesce, prin urmare vor fi 5 table totdeun'a ocupate cu pomi, și 3 table fara pomi. — Aceste 3 table au a se întrecultivá (közbenművellet, zwieschencultur) cu legume, gunoindu-se rationalu, spre a se face loculu fructiferu, pe candu vine rondulu pe aceste table, spre a se sadi érași cu pomi.

Nobilarea pomiloru se face în mai multe chipuri, și adeva:

Primavér'a: în crepatura sub cóje, diumetate cóje, în cóste, copularea, calaritululu și lipitur'a ochiulu;

*) Unele sementie se potu ținé și pre altu anu, precum: de maru, peru, scorusiulu, gutaiulu, fragari și acatii; éra dela ciresu prunu persecu, nuculu, visinu și cornu numai atunci prospete sunt bune, căci de se usca, și în acelu anu semenate, séu rare ori séu nici candu nu resaru. —

Vér'a: oculatulu cu ochiu menatoriu si cu ochiu adormitu si tilinculu (inelarea).

Dintre acestea, ca mai practic recomendu, primavér'a sub diumetate còje si copularea; éra vér'a prin Iuliu-Sept. ochiulu adormitu. — Aci amu se observu cà nucii suferu numai ocularea; éra ciresiloru li priiesce mai bine prin copulare si oculare.

Pe cele mai multe locuri ciresiloru nu li place locul. — La acést'a potemu ajutorá daca vom nobilá ciresii in prunus mahaleb, *) carii in totu soiulu de pamentu crescu si rodescu regulatu, — totdeodata potendu-se bine folosí si in gradin'a de legumi, càci nu crescu mari. — Cari voescu se aiba ciresi mari, se nobileze in prunus avium (ciresi paseresci de dealu), inse acestea numai in locuri sventate si redicate vor ajunge perfectiunea. — Cei d'antaiu remanu mici; éra acestea crescu pana la 12—13 metrii inaltime, si 50—80 cm. grosime in diametru, inse nu rodescu numai la alu 6—10-le anu.

VII. Sadtulu pomiloru la locul statatoriu pentru rodire se se faca asiá: Pentru saditulu de tómn'a se sepe gróp'a in Aug.—Sept. éra pentru saditulu de primavéra, se sépa tómn'a. La sadire — de e locul radiecatu — se pune pomulu cu ceva mai sus de ce a fostu mai nainte in pamentu, radiecatu-se pamentulu pe langa elu; éra de va fi la siesu, se ample gróp'a tóta cu pamentulu scosu din ea, si apoi se pune pomulu de-asupr'a, aducendu-se pamentu pe langa radecina, se scutura pomulu, ca se intre pamentulu intre radecini, dar se nu se calce; apoi se uda bine cu udatoriulu, prin ciuru. — Astfeliu se va nasce unu delutiu pe langa radecin'a pomului, care cu timpulu se asiedia. — Totu la saditu se pazesce se nu fie prea mare corón'a in proportiune cu radecinile, ce de ar fi, se mai retédia cren-gile. — Legarea de pari nu e recomandabila, numai in casuri neincunjurabile e permisa.

VIII. Form'a. Pomii se crescu in multe forme, precum: piramidu, potiru, coróna nalta, fusulu, ciucurulu, palmeta, girland'a s. a. Pomiloru se dá form'a, respective se incepe form'a in scól'a de nolatu, éra la unii numai dupa sadire la locul de roditu. — In casulu din urma se presadescu pomii de locu in anulu I. dupa nobilare, candu inea numai o mladitia are pomulu nobilu. —

IX. Ratediarea se incepe de locul din anulu I. si e de lipsa din mai multe cauze, precum:

1. spre a regulá corón'a, dandu-i form'a de noi dorita,
2. la formarea altoru figuri de pomi,
3. spre a produce pe pomu ramuri roditórie, ca prin acestea se se tiena pomulu din anu in anu in rodire, si
4. spre a scí moderá rodirea prea mare a unoru pomi, prin carea ar deveni slabanogi. —

Ratediarea pomiloru, precum se uséza la unele locuri, nu numai cà nu folosesece, ci inca mai multu strica. Ratediarea rationala a pomiloru se baséza pe botanica. Acésta sciintia, pe langa aceea cà e folositoria, ar amplé multe óre libere ale invetatoriloru cu placeri nepretuiite, càci si Linné au numitu scientia amabilis, obiectulu scrutarii sale, Botanic'a (sciinti'a despre plante). —

X. Diverse. Sepatulu pomiloru imprejuru, se nu se negligeze nici candu.

Gunoiiulu se nu se puna in apropiarea trunchiului, ci in ceva departare, in cercu.

Muscii de pe trunchiu se se curatie càtu de bine, càci sub ei locuescu insecte menunte.

Pomii mai marisiori si cei mari, e bine ca tómn'a se se varuésca cu varu, mestecatu cu gunoiu de vite cornute.

De omidi — se intielege — cà pomii trebuiescu bine curatiti.

Instrumentele de gradina, trebue totdeun'a se fie in stare buna, mai alesu cutitele, fórfecile si firesulu, se fie din materialu bunu, si bine ascutite.

De multe ori se cumpera cutite si alte instrumente scumpe si rele; — spre a incunjurá acést'a, recomendu:

1. Fabricatele lui Dittmar (Heilbronn, Württemberg), cari se potu capetá la Kosztkka negutiatoriu de feru in Aradu.

2. Fabricatele lui Breitmayer Frigyes din Budapesta (Egyetemter 2. sz.)

La nobilare se potescu legaturi bune, unii recomenda: atia, fuioru, hartia, galanu s. a. inse din acestenici un'a nu corespunde scopului. — Mai bune legaturi sunt cògea (de sub cea verde) teiului, se pregatescu astfeliu: Se taie in lungimea dorita, se léga la olalta in legaturi mici, se baga in caldare cu apa de riu séu de plóe cu pucina cenusia, se ferbe 1—2 óre si candu se deslipe in mai multe páturi, le desfacemu in mai multe fasii, dupa placere de late, dar càtu se póte mai subtiri. — Aceste nu se rumpu si sunt fórté bune la tóte feliurile de legaturi, — luandu cele mai fine la oltaire, éra cele mai gróse la alte trebuintie.

Céra de pomi: $\frac{1}{2}$ K. resina alba séu négra (szurok. Pech), se pune pe focu se se topésca incetu; candu e topita se ie de pe focu, se adauge 1 Dgr. séu (faggyú) si 1 Dgr. oleu. — La folosire o topimu totdeun'a de nou, inse se grigimu se nu oparimu pomii cu ea. —

Alta: 12 Dgr. resina alba, 6 Dgr. terpetinu grosu si 1 Dgr. séu, — se topescu pe focu, apoi se vérsa in apa si acolo se facu rude mici, cari se infasiura in carthia unsa cu oleu, pana la intrebuintiare; — acést'a se póte intrebuintia asiá rece. —

Se afla si gat'a in apotece si in negotiatorii, mai buna inse e Mastix L'ohme le fort.

B) Legumer'a.

I. Pusetiunea e mai buna catra mediadi-resaritu ori mediadi-apusu; in siesu, càci locul radiecatu e prea secu pentru legumi.

II. Pamentulu la legumeria se fie mai bunu; celu negru in putere e celu mai corespundietoriu, mai alesu de e si cu putienu nasipu.

III. Impartirea gradinei de legumi e mai corespundiatória in 4 table, lasandu pre de laturi rabaturi pentru pomi menunti (pitici, törpefa, Zwergbäume), flori, ierburi de medicina s. a. — In medilocu se face fantan'a. —

IV. Gunoirea. Ca se putemu inaintá cultur'a legumeloru, e fórté de lipsa se avemu gunoiu din destulu si bunu, bá si de mai multe soiuri; càci pe cele 4 tabla le vom gunoi asiá:

1-a. De totu, adeca cu gunoiu próspetu cam de 15. cm.

2-a. De diumetate.

3-a. Numai cu gunoiu putredu, cam de 2—4. cm. si

4-a. Nici càtu. — In altu anu acést'a primesce Nr. 1. —

V. Legumele se impartu: 1. salate, 2. lobode, 3. verze, 4. pastaióse, 5. cepe, 6. hontanóse, 7. radecinóse, 8. cartofi, 9. piparci, 10. paradice, 11. sparga si 12. ciuperci. —

A vorbí despre tóte in detaiu, dupa cum asiu voi — nu-mi e cu potintia cu acést'a ocasiune, ci me voi silí a atinge unele indrumari, din cultivarea loru.

VI. Qualitatea sementiei are mare influintia asupr'a planteloru. Sementia trebue se fie bine desvoltata si còpta. — Timpulu de candu e sementia inca are insemnetate in cultur'a legumeloru; càci sementia próspeta dà mai multa frundia si cotóra, éra rodu séu sementia mai putienu si radecini mai mici; precandu din contra fiindu de mai multi ani, va dá mai putienu cotoru, lóse, frundie séu capetini, dar cu atât'a mai multu rodu séu sementia, éra cele radecinóse mai mari si mai fine radecini.

Din acésta cauza folosimu sementia próspeta la acelea dela cari voimu se intrebuintiamu frundiele séu cape-

*) In gradin'a scolara de sub conducerea mea in Totvaradia, (comitatulu Aradului) sunt de vendiare 2—3 mii, de unu anu.

tinele; éra sementia mai betrana vom folosi la acele, unde voimu se avemu sementie séu roduri. — Deci

1. Sementia próspera séu de unu anu se folosimu la salate, lobode, verze, paradise, ciuperci si pastinacu (aceste 3 din urma séu nici câtu, séu rare ori resaru din sementia mai betrana). —

2. Sementia de 2—3 ani la: pastaióse, cepe, radecinóse, piparca s. a.

3. La bostanóse e mai buna sementi'a in alu 5—6-le anu, dar se póte folosi pana in alu 8-le.

VII. Loculu potrivitu. In tabl'a I. vom pune legumele caror'a le presce gunoiulu, precum: verzele, bostanósele si zelerulu; —

In tabl'a II.: salat'a, lobod'a, pastaióse si din bostanóse;

" " III.: radecinóse si cepele; si

" " IV.: napi, mazere, crumpi si caralabe.

Indrumari specialii. 1. Salate. Salat'a are o multime de soiuri, dintre cari amintescu numai cea de campu si cea de gradina cu capetiena.

Salat'a de campu se póte semená prin Sept. in pamentu de gradina, si in decursu de mai multi ani pe acelu locu vom avé tempurii primavér'a.

Salat'a cu capetiena este de primavéra, véra si de iérna. Fie-care debue se o presadimu ca se se desvólte din deplinu. Salat'a de iérn'a semenandu-se in aug.-sept. si resadindu-se in oct. vom avé in martiu-aprile capetini frumóse.

2. **Loboda cu macrisiulu.** Lobod'a inca are mai multe soiuri, aci amintescu numai cea de o véra si cea de mai multi ani. Cea d'antaiu se semena in fauru—aprile, éra cea din urma in ori ce timpu. —

Macrisiulu este selbatecu si de gradina. Celu de gradina éra lungaretiu-latu in frundie si de celu menuntu rotatu. Se sémena in ori cetimpu si cresce mai multi ani pe acelu locu. Se póte si presadi din radecini. —

3. **Verzele** se impartu in multime de soiuri, precum curechiulu, chilulu, caralabe, carfiolulu, rosariulu, broculi s. a.; acestea éra se despartu in feliurite variatiuni. — Verzele se sémena primavér'a in patulu séu in liberu, apoi se sadescu la loculu crescerii, grigindu bine de plevitu si sapatu.

4. **Pastaiósele** se cultiva — de comunu — mai usioru, deci cultur'a loru e cunoscuta. — (Mestecarea séu crucisiarea se intempla la acestea fórté usioru).

5. **Cepele** se impartu in cepe rosii (cari au o multime de variatiuni), aiu, hasime, poré s. a. — Cép'a propria séu cea rosia, dupa ce a resaritu din sementia si are 3—4 frundie, se se presadéscu la loculu bunu (in tabl'a III) càci inca in acelu anu va cresce frumósa. — Cele ce remanu menunte nesadite se punu in anulu viitoriu se crésca. — Cepele egiptene facu in verfu in locu de sementia éra cepe menunte, aceste merita sporirea. — Cultivarea dela poré e asemenea cu a aiului si hasmei. —

6. **Bostanóse.** De acestea se tienu: pepenii, lubenitiele, ludaiele, cucurbetele, crastavetii s. a. — Acestea éra si au mai multe variatiuni. — Sementi'a acestor'a nu prea resare in pamentu rece; — insectele inca o strica. — De insecte se crutiá, de vom tiené sementi'a in otietu catva timpu, asiá si resare mai iute. — Unii punu la sementiele scumpe — piparca menunta candu le punu in pamentu, — se dice cà insectele nu o atingu astfelu. —

Los'a intaia dela crastaveti si pepeni, nici candu séu fórté raru rodesce, deci candu e cu 5—6 frundie se taie verfulu dela ea; — lósele laterali séu de alu 2-le rondu putienu rodescu, de aceea si dela aceste vom taiá verfurile, dar lósele de alu 3-le rendu cu atátu mai multu vor rodí. — Lós'a ludaieloru numai odata se taia; éra a lubenitieloru nici odata.

7. **Radecinóse.** Aci se socotescu: morcovii, patrangelulu, pastinaculu, zelerulu, napii, scorsonera, zwecelele (napii rosii) raditiele s. a.

Morcovii, patrangelulu, pastinaculu si scorzonera se sémena in roaduri; zelerulu, napii si zwecelele se potu se-

mená si pre locu. — Raditiele se punu prin Iuniu cam 30 cm. deolalta.

Zelerulu, daca voimu se fia frumosu — poftesce separe si udatura multa.

8. **Cartofele** sunt timpurie si tardie. — Cartofii au fórté multe soiuri, dintre cari se recomanda: timpurii Early rose si cele de 6 septemani, éra tardie Late rose. *)

9. **Piparc'a** (piparusiulu, ardeiulu.) Este dulce si iute (tare). — Nainte de semenatu e consultu, se se lege sementi'a intr'unu petecu séu saculetiu, unde se se ude, tienendu-se umeda pana se cunóscce coltulu si numai apoi se o semenâmu.

10. **Paradisele** (patlagica) sunt mici si mari, timpurie si tardie; — se sadescu. Cultivarea e mai buna pe pari in susu, séu pre latiuri, curatindu-se vlastarii netrebniici. — Unii le lasa numai pe josu. — Legate susu se cóce fruptulu mai bine si mai iute, ér locu nu cuprindu asia multu.

11. **Sparg'a** avendu o cultura speciala, carea cere o descriere mai pre largu, aci nu avemu locu destulu.

12. **Ciupercile** inca se potu semená si cultivá in gradini, inse pofindu o deosebita grigia, — descrierea acum o pestrecemu.

VIII. Diverse. 1. Nota la producerea sementiei. Daca voimu din careva soi de legumi se producemu sementia, debue se padimu ca din famili'a aceea se nu fie in apropiare — sub timpulu in floririrei — altu soi. D. e. se nu fia aprópe curechiu de caralabe séu de chilu séu de broshe; asiá nici fasole alba se nu fia aprópe de alta variatiune, s. a. — Din mestecarea prafului prasiativu usioru urméza crucisiarea (corcesirea) producendu-se unu soi cu alte insusiri, cele mai de multe ori rele.

2. **Purecii de gradina.** se omoru séu se alunga:

a) Daca punemu in apa petroleu si cu aceea udâmu;

b) Presarandu flori de putiósca (Schwefel-Blüthe, Kénvirág), — spre scopu este unu instrumentu (foi mai ca la fauru, Kénfuvó). prin acest'a si alte insecte se prapadescu.

c) Ap'a in care s'au topitu alaunu (piétra acra).

d) Cu semenarea canepi si busuiocului intre stráturi.

Eu am folositu cele de sub a) si d) si totdeun'a cu resultatu bunu.

C) Florarí'a.

I. **Pusetiunea** se fie câtu se póte in fati'a sórelui, inse se aiba umbra in unele parti, carea se póte produce si prin tufari.

II. **Pamentulu** se fie bunu in potere. — Gunoiulu putiene ilu potu suferi, fara numai de va fi bine pregatitu. — Mai bine e se se gunoiósca tómn'a cu gunoiu putredu, cu cenusia si cu putiena rumegatura de firesu. — In pamentulu lutosu (agyagos) si nasipulu de riu séu versatur'a noroiulu inca sunt bune.

Deosebitele flori poftescu deosebita pregatire de pamentu, inse in pamentu bunu de medilocu potemu cultivá mai tóte. — Florile poftescu multa grige, mai cu séma separe si udare.

III. **Florile se impartu:** 1. de véra (Sommergewächse, nyáraló); — 2. Erburi de ornamente (Ziergräser, díszfüvek); — 3. Suitóre (Shlingpflanze, kuszók); — 4. De mai multi ani (Perennirende, évelók); — Pentru óle (Topfgewächse, cserépnövények); — 6. De apa (Wasser-Pflanzen, vízi vövények); — 7. Cépóse (Blumen-Zwibeln, hagymás-növények); — 8. Radecinóse (Knollen-Gewächse, gumós növények.)

Din acestea se recomanda: 1. De véra: Ros'a de tómn'a (Aster.) — Crést'a cocosiului (Celosia cristata). — Viól'a (Cheiranthus annus). — Persiceii (Balsamina). — Numeitá (Myosotis). — Petunia, Phlox, — Reseda odo-

*) Early rose si Late rose nu sunt espuse putrediunei ca alte soiuri.

rata et grandiflora, — Verbena hybrida, — Zinia eleganta, — Waitzia, — si busuioculu.

2 Erburi de ornamentu: Coli'a (Stipa pennata, (árvaléány haj). — Cipe'a (Zea japonica).

3. Suitóre: Zorile (Ipomoea) — (Periplóea graeca) (e tufa suitóre fórte frumósa, nu poftesce locu multu si e de mai multi ani). — Cobaea scadens (ér e fórte frumósa cu flori, e de mai multi ani).

4. De mai multi ani: Rugitiile nobile, — garófele (Dianthus — Nelken-szekfi). — Cocosieii (Primula) — Jale (Salvia = Zsálya). — Toporasiulu (Viola tricolor).

5. Pentru óle: Fuchsia feliurite; — Pelargonía o multime de varietati, — Primula chinensis, — Rosmarinu.

6. Apatece: Nu se prea cultiva pe la noi, dar se póte încercá cu Cyperus papyrus.

7. Cepóse: sunt fórte frumóse primavér'a: Hyacinthe — Crinii (lilium) — Tulipanu si Tazete.

8. Radecinóse (tuberculóse) Georghine (Dahlias) — si Anemone.

IV. Semenatulu si sadirea. Unele din flori se sémena in patulu, séu in stratu deosebitu, apoi se transplanta, precum: Ros'a de tómn'a, — viol'a, — persiceii, — petuni'a, — phlox, — verbene, — zinia, — gorófele, — toporasiulu, — pelargonía, — cocosieii, — si jale.

Sunt cari se potu transplantá, dar mai bine li e daca se sémena pe loculu statatoriu, precum crést'a cocosiului, — coli'a, — cipea, — „nu me uitá“ s. a.

Sunt éra cari nici de câtu séu arareori se prindu daca se transplanta, precum: reseda, — zorile, — s. a.

Cepósele se punu la loculu lor de inffloritu inca in augustu — septemvre, pentru primavér'a urmetóre.

V. Diverse. 1 Rugiti'a. Ornamentulu celu mai mare a unei gradine, fara indoiéla sunt rugitiile nobile; càci sunt feliurite variatiuni *) si inflorescu — cele mai multe — de primavér'a pana tardiu tómn'a; de aceea nici nu potu recomandá din destulu sporirea lor, carea e astfeliu:

Tómn'a séu primavér'a sadimu in gradina rugi selbateci (rosa-canina). Acestea in iuniu-iuliu se oculéza pe ochiu menatoriu séu in aug.-sept. si oct. pe ochiu adormitu. — Preste iérna — partea nobila — se ingrópa in pamentu; — in martiu — odata cu vi'a — se desgrópa se légá catra unu paru si curatindu-se se lasa in pace. — Catra finea lui maiu incepu a infflori. -- Preste véra se retédia. — dupa cum cere soiulu, care lucrare o aréta singura rugiti'a respectiva numai bagare de séma se fia, — càci unele sunt cari debue scurtu retediate si sunt cari mai nu debue retediate.

2. Buchete si cununi uscate iérn'a se facu usioru din Waitzia grandiflor'a carea este de deosebite colori.

Nicolau Avramu,

invetiatoriu romanu in Totvaradia.

*) In gradin'a scólei din Totvaradia sunt pana acum 30. siruri de rugitie feliurite, aceste sunt adunate de 3. veri — De aci de la invetiatoriu N. Avramu se potu procurá — primavér'a rugitie de presaditu nobile, ér din Iuniu pana in Septemvre mladitie de oculatu cu post'a séu cu alta ocaziune.